

Aleksandra Kuczyńska-Zonik

Arktyka w polityce zagranicznej Estonii

Wzrastające zainteresowanie Estonii regionem Arktyki wynika z jej położenia geograficznego oraz z pojawiających się w Arktyce nowych wyzwań, związanych ze zmianami klimatycznymi i aktywnością mocarstw w regionie. Do priorytetów polityki zagranicznej Estonii w regionie Arktyki należy uzyskanie statusu obserwatora w Radzie Arktycznej, który umożliwi jej większe zaangażowanie w kwestie bezpieczeństwa, gospodarki i nauki. Pozwoli to Estonii na kształtowanie jej bezpośredniego otoczenia oraz poprawę widoczności państwa na arenie międzynarodowej.

Uwarunkowania zaangażowania Estonii w Arktyce. Od kilku lat wyzwania dotyczące regionu Arktyki przyciągają uwagę środowiska międzynarodowego, co związane jest przede wszystkim z rewolucją technologiczną i zmianami klimatu. Pod względem strategicznym Arktyka staje się bardzo ważnym regionem, w którym krzyżują się interesy Zachodu i Rosji. Od niedawna potencjalne korzyści gospodarcze wynikające z większej dostępności żeglugi po Oceanie Arktycznym wzbudzają zainteresowanie nowego gracza – Chin, które zwiększają swoje zaangażowanie w regionie.

Estonia, ze względu na swoje położenie (jedno z najdalej wysuniętych na północ państw poza Arktyką) oraz z powodu wzrastającego znaczenia geopolitycznego regionu Arktyki, jest szczególnie zainteresowana udziałem w dyskusjach dotyczących regionu. Jej uwaga koncentruje się wokół ochrony środowiska, zrównoważonego rozwoju, praw rdzennej ludności i badań naukowych, a także wyzwań w dziedzinie gospodarczej i bezpieczeństwa. Choć w procedowanym Planie rozwoju polityki zagranicznej Estonii do 2030 r. nie ma odwołania do Arktyki, wskazano w nim na wzrastające zagrożenie ze strony Chin jako globalnej potęgi gospodarczej w regionie.

Szanse dla Estonii. W odpowiedzi na dyskusję dotyczącą potrzeby większej obecności Estonii w regionie Arktyki minister spraw zagranicznych Urmas Reinsalu zaproponował złożenie przez Estonię wniosku o uzyskanie statusu obserwatora w Radzie Arktycznej. 14 listopada 2019 r. rząd poparł jego propozycję, co było zwieńczeniem debat podejmowanych już wcześniej. Między innymi podczas dyskusji w Riigikogu w 2013 r. zwracano uwagę na znaczenie gospodarcze Arktyki i konieczność większego zaangażowania Estonii w tym regionie. Analiza zlecona przez Komisję Spraw Zagranicznych Riigikogu, przygotowana w 2014 r. przez Międzynarodowe Centrum Obrony i Bezpieczeństwa, zarekomendowała rządowi ubieganie się o status obserwatora w Radzie Arktycznej. Wtedy jednak decyzja ta nie została podjęta z powodu braku środków finansowych. Do sprawy powrócono w maju 2016 r., ale ze względu na ograniczenia w budżecie oraz przygotowania do prezydencji Estonii w Radzie UE dyskusja na temat ubiegania się o status obserwatora w Radzie Arktycznej nie przyniosła efektu.

Decyzja o przyznaniu Estonii statusu obserwatora w Radzie Arktycznej zostanie podjęta przez państwa członkowskie podczas posiedzenia Rady w 2021 r. Aby uzyskać akceptację, Estonia musi spełniać następujące kryteria: zaakceptować i wspierać cele Rady Arktycznej, a także szanować wartości, interesy, kulturę i tradycje rdzennych mieszkańców Arktyki. Ponadto powinna wykazać się wiedzą fachową oraz możliwością wniesienia wkładu finansowego w pracę Rady.

Status obserwatora dałby Estonii możliwość uczestniczenia w posiedzeniach Rady Arktycznej czy składania pisemnych oświadczeń na spotkaniach ministerialnych. W praktyce pozwoliłoby to Estonii brać udział w rozwiązywaniu problemów regionu na poziomie globalnym poprzez monitorowanie pracy Rady oraz inicjowanie projektów za pośrednictwem grup roboczych. Estonia chciałaby zwiększyć swój wkład w badania naukowe w dziedzinie ochrony środowiska oraz zintensyfikować współpracę ze skandynawskimi sąsiadami. Państwo to liczy w szczególności na lepszą dostępność do funduszy na badania polarne, prowadzone przez estońskich

naukowców i przedsiębiorstwa. W dziedzinie gospodarczej istotne znaczenie będą miały rybołówstwo, logistyka i zielone technologie w Arktyce.

Największe wyzwania. W sferze bezpieczeństwa Estonia dąży do utrzymania stabilności w Arktyce, zwłaszcza wobec zwiększonej obecności wojskowej Rosji i rosnącego zainteresowania handlowego tym regionem m.in. Chin, Indii i Brazylii. Ponieważ topnienie pokrywy lodowej zapewni dostęp do nowych złóż ropy i gazu w Arktyce, może to doprowadzić do potencjalnej ekspansji i rywalizacji między mocarstwami. Zarówno Rosja, jak i Chiny zainteresowane są pozyskiwaniem surowców energetycznych. Jednak ich działania należy widzieć w szerszym kontekście kształtowania własnej pozycji międzynarodowej oraz realizacji ekspansjonistycznej i rewizjonistycznej (w przypadku Rosji) polityki w Arktyce. Aktywność Rosji i Chin w regionie może więc być postrzegana jako próba kwestionowania *status quo* i nowy przejaw rywalizacji z Zachodem. W tym sensie ewentualny przyszły konflikt w Arktyce prawdopodobnie nie będzie dotyczył wyłącznie kwestii żeglugi międzynarodowej czy roszczeń terytorialnych związanych z występującymi w tym regionie zasobami naturalnymi. Dlatego z punktu widzenia państw sojuszu transatlantyckiego szczególnie istotne jest utrzymanie pozycji NATO w regionie Arktyki. Między innymi ćwiczenia wojskowe Trident Juncture 18, prowadzone na przełomie października i listopada 2018 r. u wybrzeży Norwegii, na północnym Atlantyku i Morzu Bałtyckim, miały na celu przetestowanie planów wsparcia oraz obrony państw sojuszniczych. Z kolei zainteresowanie UE dotyczy głównie problematyki handlu, ruchu morskiego, bezpieczeństwa turystyki, badań nad ochroną środowiska, rozwoju społeczno-kulturowego rdzennej ludności czy zdolności zarządzania katastrofami.

Wnioski. Rada Arktyczna jest jednym z najważniejszych formatów współpracy w dziedzinie zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska Arktyki. Obecnie rolę obserwatora pełni 13 państw niearktycznych, a także 14 organizacji międzyrządowych i międzyparlamentarnych oraz 12 organizacji pozarządowych. Po uzyskaniu statusu obserwatora Estonia ma szansę na podjęcie aktywnych działań na rzecz rozwiązywania problemów regionu, ale także nawiązanie współpracy i uzyskanie politycznego wsparcia innych państw i organizacji międzynarodowych dla własnych projektów. Rozwój północnego kierunku polityki zagranicznej wpisuje się również w założenia Narodowej koncepcji bezpieczeństwa Estonii z 2017 r., w której zapisano zacieśnienie współpracy regionalnej, w tym ściśle i bardziej aktywne stosunki z państwami nordyckimi i bałtyckimi. Wraz z realizacją wspólnego projektu infrastrukturalnego łączącego Helsinki i Tallin tunelem kolejowym, Estonia może odgrywać kluczową rolę w rozwoju nowych, globalnych sieci handlowych. W wyniku zmian klimatu i topnienia lodu arktycznego żegluga morska przez Ocean Arktyczny staje się bardziej dostępna. W Europie najlepszym miejscem portowym dla statków płynących z Azji jest region Kirkenes w północnej Norwegii, z którego towary mogłyby być transportowane koleją do Helsinek, stamtąd przez tunel Tallin-Helsinki, a następnie trasą Rail Baltica do Europy Środkowej i Zachodniej. W tym sensie państwa regionu Europy Środkowej – Estonia, Łotwa, Litwa i Polska – dzięki połączeniom infrastrukturalnym mogą pełnić istotną rolę we współpracy pomiędzy Europą a Azją.

Najbliższe lata są dla Estonii dobrą okazją do wzmocnienia swojej pozycji międzynarodowej. W styczniu 2020 r. Estonia po raz pierwszy rozpoczęła dwuletnią kadencję w Radzie Bezpieczeństwa ONZ. Do jej priorytetów będą należały kwestie przestrzegania prawa międzynarodowego, ochrona praw człowieka, a także e-governance i cyberbezpieczeństwo. Uzyskanie statusu obserwatora w Radzie Arktycznej również pozwoli Estonii w większym stopniu oddziaływać na jej bezpośrednie otoczenie oraz poprawić widoczność państwa na arenie międzynarodowej.